

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

щодо формування та реалізації місцевих політик у сфері протидії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу Сумської області

1. Опис проблеми

Медико-соціальні програми для людей, які вживають наркотики, досить широко впроваджуються в Україні вже більше п'ятнадцяти років. Перш за все, це програми, які базуються на засадах філософії зменшення шкоди від вживання наркотиків, включаючи програми обміну шприців (ПОШ) та програми замісної підтримувальної терапії (ЗПТ). Завдяки багаторічному фінансуванню України з боку міжнародних організацій, вони набули стрімкого розвитку та охопили достатню кількість представників уразливих груп, щоб суттєво впливати на зменшення темпів розповсюдження епідемії соціально небезпечних захворювань.

Незважаючи на багаторазові запевнення, держава наразі не поспішає брати на себе фінансування програм зменшення шкоди для уразливих груп населення. Кількість учасників медико-соціальних програм збільшується з кожним роком, а вклад держави в розвиток та підтримку таких програм залишається лише на рівні декларацій та обіцянок. У деяких регіонах України бюджетами регіональних цільових програм у сфері протидії соціально небезпечним захворюванням передбачені кошти на профілактичні заходи для СН, починаючи вже з 2017 року. Але на сьогодні ці кошти – не більше чим декларація намірів з боку влади, адже поки ще не відпрацьовані механізми фінансування саме медико-соціальних профілактичних послуг для уразливих груп за кошти місцевих бюджетів.

Сьогодні соціальні послуги у сфері профілактики ВІЛ для найбільш уразливих груп, до яких належать і СН, як правило, надаються мережею ВІЛ-сервісних НУО. Оптимальним варіантом забезпечення сталості комплексних послуг зменшення шкоди, безумовно, є закупівля державою цих соціальних послуг у неурядових організацій. Але в Україні досі не існувало прецеденту залучення бюджетних коштів на надання медико-соціальних послуг для споживачів наркотиків з використанням механізму соціального замовлення. Здебільшого, створенні завдяки адвокаційним кампаніям НУО прецеденти залучення фінансування на потреби зменшення шкоди (ПОШ, ЗПТ), по своїй суті не є системними змінами, що забезпечать сталі фінансування програм та сервісів в умовах скорочення обсягів фінансування з боку міжнародних організацій, починаючи з 2017 року.

Однією з ключових передумов соціального замовлення є сформоване єдине бачення місцевої влади та громадськості щодо вирішення соціально значущих проблем, зокрема забезпечення розвитку стратегії зменшення шкоди від вживання наркотиків як невід'ємної частини громадського здоров'я. Зокрема, це стосується визнання замісної підтримувальної терапії (ЗПТ) як найбільш економічно ефективного методу лікування опіоїдної залежності, дієвого підходу щодо профілактики ВІЛ/СНІД, вірусних гепатитів тощо, а також підходу, що приносить користь всьому суспільству через зниження кримінальної поведінки СН, пов'язаної із здобуттям нелегальних наркотиків.

2. Місцеві політики нормативно-правове підґрунтя) для забезпечення сталості послуг профілактики.

завдяки сформованому єдиному баченню місцевої влади та громадськості Сумщини щодо вирішення проблем протидії соціально небезпечним захворюванням, забезпечення надання профілактичних послуг найбільш уразливим до ВІЛ групам населення визначено пріоритетним завданням місцевої політики у цій сфері. Сам процес діалогу з владою відбувався майже два роки та складався з кількох важливих етапів формування та реалізації місцевої політики, кожен із яких був закріплений нормативно:

1. 22 травня 2015 року на 43-й сесії Сумської обласної ради була затверджена [Обласна цільова соціальна програма протидії ВІЛ/СНІДу на 2015-18 роки](#). Програма розроблялась за

активної участі громадських організацій та передбачає фінансування профілактичних програм для уразливих груп за кошти місцевих бюджетів після завершення гранту Глобального фонду боротьби з зі СНІДом, туберкульозом та малярією у 2017 році.

2. Розпорядженням голови Сумської облдержадміністрації від 03 липня 2015 року № 334-ОД була затверджена [Стратегія забезпечення доступу представників груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ до профілактичних послуг на 2015-2018 роки](#). Основним завданням Стратегії є максимальне збереження кількості та якості програм і послуг для представників найбільш уразливих до ВІЛ груп населення при мінімальному зменшенню обсягів ресурсів при переході на фінансування з місцевих бюджетів.

3. Рішенням обласної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу від 24 вересня 2015 року був затверджений план заходів реалізації Стратегії забезпечення доступу представників груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ до профілактичних послуг на 2015–2018 роки. План заходів Стратегії розробляла робоча група, до складу якої входили головні лікарі закладів охорони здоров'я, керівники неурядових організацій, експерти. Найбільш реалістичними шляхами забезпечення сталості таких програм та послуг члени робочої групи визначили впровадження механізму соціального замовлення профілактичних послуг для уразливих груп за кошти місцевих бюджетів, а також інтеграцію таких програм профілактики ВІЛ у роботу закладів охорони здоров'я та державних соціальних служб.

4. 24 лютого 2017 року рішенням 11-ї сесії Сумської обласної ради була затверджена [Обласна цільова соціальна програма розв'язання пріоритетних проблем з використанням механізму соціального замовлення на 2017 рік](#). Програма включає чотири актуальних і пріоритетних напрямки: реалізація заходів щодо зміцнення системи громадського здоров'я (соціальний супровід пацієнтів ЗПТ); соціальна та психологічна реабілітація учасників АТО; надання інформаційних послуг особам, які опинилися у складних життєвих обставинах; зміцнення системи позашкільної освіти і дозвілля. До розробки програми залучалися профільні управління, що формували соціальні замовлення, та інститути громадянського суспільства, які готові надавати спектр послуг згідно із завданнями програми. На ресурсне забезпечення заходів програми у 2017 році в обласному бюджеті передбачено 381 тисячу гривень, з них 120 тисяч - на забезпечення соціального супроводу не менш 230 пацієнтів ЗПТ Сумської області.

5. 06 червня 2017 року розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації була затверджена регіональна Стратегія забезпечення сталої відповіді на епідемії туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року.

Планом заходів щодо реалізації Регіональної Стратегії передбачений поступовий перехід від донорського фінансування до бюджетного за період від 2017 до 2020 року. Розробка Стратегії здійснювалася за ініціативи нашої організації, відповідно нами були розроблені пропозиції, які в повному обсязі увійшли в цей важливий документ, що регламентує місцеву політику в сфері протидії ТБ та ВІЛ у найближчі 5 років.

На відміну від Загальнодержавної Стратегії забезпечення сталої відповіді на епідемії туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабміну України, Сумська стратегія має розділ IV. Забезпечення надання комплексних профілактичних послуг представникам груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ на базі лікувально-профілактичних закладів, виправних установ, об'єктів соціальної сфери, громадських організацій, мобільних пунктів/амбулаторій, аптек тощо.

Сформовані місцеві політики дадуть змогу забезпечити сталість впровадження профілактичних програм для уразливих груп за кошти місцевих бюджетів в умовах скорочення обсягів фінансування з боку Глобального фонду.

6. 11 серпня у Сумах підписали Меморандум про взаєморозуміння і співпрацю між Сумською обласною державною адміністрацією та Міжнародним благодійним фондом «Альянс громадського здоров'я». Підписаний Меморандум зафіксував вже досягнуті результати співпраці та визначив пріоритетні напрями роботи – збільшення виявлення нових

випадків ВІЛ-інфекції, збільшення пацієнтів, які отримують АРТ, ЗПТ та розширення сучасного лікування гепатитів.

Суттєвим є факт включення до Меморандуму зобов'язань місцевої влади щодо виділення коштів обласного бюджету на забезпечення соціального супроводу пацієнтів замісної підтримувальної терапії та на закупівлю послуг мобільної амбулаторії громадської організації «Клуб «Шанс».

7. 15 вересня 2017 року депутати Сумської обласної ради підтримали виділення коштів Сумському обласному центру профілактики та боротьби зі СНІДом на придбання послуг мобільної амбулаторії для проведення тестування на ВІЛ представників уразливих груп населення Сумської області. Така закупівля послуг в Україні відбулася вперше.

Діяльність мобільної амбулаторії фінансується «Альянсом громадського здоров'я» з 2015 року за кошти Глобального фонду. На базі мобільної амбулаторії отримують профілактичні послуги представники уразливих груп з Сум та п'яти райцентрів області.

Таким чином, у четвертому кварталі 2017 року мобільна амбулаторія отримала фінансування приблизно в рівних обсягах з місцевого бюджету і за кошти Глобального фонду, що стало обнадійливим прецедентом забезпечення сталості надання медико-соціальних послуг у сфері протидії соціально небезпечним захворюванням із залученням коштів місцевих бюджетів.

8. Рішенням 17-ї сесії Сумської обласної ради затверджена [обласна програма розв'язання пріоритетних проблем із використанням механізму соціального замовлення на 2018 рік](#), завдяки якій має бути забезпечено фінансування соціальних послуг для уразливих груп Сумської області (у тому числі зменшення шкоди для СІН) як однієї з пріоритетних проблем громади, що потребує вирішення.

Сумський обласний наркологічний диспансер через систему електронних закупівель PROZORRO [закупив соціальні послуги для пацієнтів ЗПТ](#) на суму 287 500 грн

Не менш 500 пацієнтів ЗПТ Сумської області отримують соціальний супровід у період березень-грудень 2018 року

Ця подія є логічним продовженням запровадженого в 2016-17 роках процесу роздержавлення надання соціальних послуг. Неурядові організації активно долучилися до вирішення значущих проблем, які мають пріоритетне значення для місцевих громад. Завдяки сформованому єдиному баченню влади та НУО, соціальний супровід пацієнтів ЗПТ у пріоритеті.

3. Аналіз ситуації станом на березень 2018 року

Станом на сьогодні у Сумській області реалізується пілотний проект Глобального фонду щодо відпрацювання механізмів фінансування медико-соціальних послуг у сфері протидії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу за кошти місцевих бюджетів. Протягом лютого-березня 2018 року була проведена безпрецедентна для України закупівля послуг за трьома напрямками Сумським обласним центром громадського здоров'я:

- Супровід хворих на туберкульоз на амбулаторній фазі лікування
- Супровід хворих на ВІЛ
- Профілактика ВІЛ серед СІН, РКС та ЧСЧ

Переможцем аукціону відкритих торгів на закупівлю цих послуг була визначена громадська організація «Клуб «Шанс».

Таким чином, у 2018 році всі медико-соціальні програми та сервіси для СІН будуть фінансуватися за рахунок бюджетних коштів. Але, основним завданням представників спільноти ЛЖН має стати моніторинг якості послуг, які надаватимуться представникам найбільш уразливих груп населення.

4. Рекомендації регіональному координатору

На підставі проведеного аналізу, з огляду на те, що здебільшого місцеві політики сформовані з огляду на забезпечення перехідного періоду фінансування та те, що запровадження медико-соціальних послуг для УГ буде здійснюватися за рахунок бюджетних

коштів, потрібно посилити участь представників спільноти у процесах реалізації місцевих політик у сфері протидії ТБ та ВІЛ/СНІДу.

Для цього регіональному координатору потрібно здійснити:

1. Вхідження до складу обласної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу
2. Війти до складу робочої групи з розробки проекту обласної програми розбудови системи громадського здоров'я у Сумській області.
3. Ініціювання розробки проекту регіональної соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Сумській області на період 2019-2023 роки.
4. Забезпечення системного моніторингу та оцінки якості профілактичних послуг для УГ силами спільноти ЛЖН шляхом налагодження партнерства з ДУ «Сумський обласний центр громадського здоров'я», який є замовником цих послуг.
5. Налагодити співпрацю з регіональними ЗМІ щодо висвітлення питань, які стосуються невирішених проблем спільноти людей, які вживають наркотики.

Консультант проекту

Загребельний О.С.